

Marcin Princ

Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu

ORCID: 0000-0002-3727-7455

marcin.princ@amu.edu.pl

Udzielanie cudzoziemcom ochrony międzynarodowej z uwzględnieniem możliwości SI – szanse i zagrożenia

Słowa kluczowe: cudzoziemcy, uchodźcy, postępowanie administracyjne, Sztuczna Inteligencja

Streszczenie. Obecnie badania nad wykorzystaniem Sztucznej Inteligencji są prowadzone w ramach wielu dyscyplin naukowych. Autor poddał analizie szanse i zagrożenia związane z zastosowaniem SI dla oceny zasadności udzielenia ochrony międzynarodowej. Celem pracy była identyfikacja obszarów postępowania, które potencjalnie może zostać poddane algorytmizacji. Wyniki prac dowodzą, że zastosowanie SI niesie za sobą zarówno szanse, jak i zagrożenia. Rola SI powinna jednak prowadzić się do wsparcia urzędników, a nie ich zastąpienia.

Granting international protection to foreigners with AI capabilities – opportunities and threats

Keywords: foreigners, refugees, administrative procedure, Artificial Intelligence

Summary. Currently, research on the use of Artificial Intelligence is being conducted across a number of scientific disciplines. The author analysed the opportunities and risks of using algorithms to assess the legitimacy of international protection. The aim of the work was to identify areas of proceedings that could potentially be algorithmised. The results of the work show that the application of AI brings both opportunities and threats. However, the role of AI should come down to supporting the officials, not replacing them.

Wprowadzenie

Ostatnie lata na całym świecie przyniosły wiele wyzwań, na które musiała i musi odpowiedzieć społeczność międzynarodowa. W naszym obszarze geograficznym należy zwrócić uwagę na zmagania z pandemią COVID-19, a także agresję Rosji na Ukrainę. W wyniku pierwszego z nich na niespotykaną dotychczas skalę wprowadzono środki, częstokroć bardzo restrykcyjne, które miały na celu ochronę ludności przed rozprzestrzenianiem się wirusa SARS CoV-2. W drugiej sytuacji Polska, a także inne państwa europejskie, zmierzyły się z wyzwaniem polegającym na wsparciu ludności uciekającej przed wojną. Kolejną próbą dla społeczeństwa, ale także dla państw, stały się działania związane z rozwojem Sztucznej Inteligencji

(dalej: SI). Wieść o rewolucji technologicznej obiegła cały świat w listopadzie 2022 r., kiedy to ogłoszono premierę Chat GPT-3¹. Na marginesie należy dodać, że pierwszy model GPT-1 miał swoją premierę 11 czerwca 2018 r.², a prace nad stworzeniem SI trwają od połowy XX w.

Rozkwit nowych technologii z jednej strony zawsze budził strach. Z drugiej strony wiele środowisk odnajduje w tym zakresie nowe możliwości i szanse. Rozwój SI sprawia, że kolejny raz, także przed badaczami, którzy zajmują się nauką prawa administracyjnego i nauką administracji, pojawia się zadanie, aby odpowiedzieć na pytanie o zasady i granice funkcjonowania nowych rozwiązań. W niniejszym opracowaniu postanowiono zbadać możliwości zastosowania SI dla szczególnego postępowania, jakim jest weryfikacja zasadności udzielania ochrony międzynarodowej cudzoziemcom na terytorium Polski. Celem tego procesu jest odpowiedź na pytanie, czy w konkretnej sytuacji, w której znalazł się wnioskodawca, zaistniały przesłanki, aby sądzić, że cudzoziemiec był prześladowany w kraju pochodzenia lub czy w przypadku powrotu do kraju groziłoby mu zagrożenie dla życia i zdrowia. Z uwagi na wyzwania, jakie wiążą się z możliwością przeprowadzenia postępowania wyjaśniającego, często bowiem do prześladowania dochodzi w krajach bardzo odległych od Polski, organ prowadzący postępowanie musi ocenić, czy oświadczenia wnioskodawcy są spójne i wiarygodne. Wywiad statusowy stanowi fundament procedury udzielania ochrony międzynarodowej. Głównym zadaniem badawczym jest identyfikacja szans i zagrożeń, jakie niesie za sobą możliwość wykorzystania narzędzi powiązanych ze Sztuczną Inteligencją w celu poznania prawdy, oszacowania wiarygodności wnioskodawcy i spójności informacji przez niego przekazywanych.

Prawda w prawie administracyjnym

Prawda jako wartość jest wysoko osadzona w rodzimym systemie prawnym. W świetle treści Konstytucji RP „W trosce o byt i przyszłość naszej Ojczyzny [...], my, Naród Polski — wszyscy obywatele Rzeczypospolitej, zarówno wierzący w Boga będącego źródłem prawdy, sprawiedliwości, dobra i piękna, jak i nie podzielający tej wiary, a te uniwersalne wartości wywodzący z innych źródeł [...]”.³ Jak podkreśla Zbigniew Cieślak „[w] pojęciu godności człowieka, niczym w soczewce, ujawniają się wartości wywiedzione z wielkich źródeł aksjologicznej tradycji Europy: greckich — prawdy, dobra i piękna; chrześcijańskich — wiary, nadziei i miłości oraz oświeceniowych — wolności, równości i braterstwa. [...] Natomiast

¹ <https://ochatgpt.pl/historia-i-wersje/> [dostęp: 7.06.2023].

² *Ibidem*.

³ Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz.U. Nr 78, poz. 483 z późn. zm.).

kłamstwo, jako antywartość, przeciwstawiając się prawdzie, „jest moralnym wyrokowaniem przeciwko drugiemu człowiekowi i przeciw społeczeństwu, wywierając negatywny wpływ na osobowość człowieka, poprzez utrwalanie skłonności do podporządkowywania sobie innych, niszczenie u kłamiącego – zakłamanego – wrażliwości moralnej, wzbudzając w nim postawy egocentryczne i egoistyczne, generowanie zdeformowanego obrazu samego siebie i zagłuszanie głosu sumienia jako drogowskazu życiowego”⁴. Prawda należy do wartości, które mogą być zaliczane do wartości o charakterze uniwersalnym⁵ i obiektywnych, tj. wspólnych dla całej społeczności państwa⁶.

Zgodnie z treścią art. 7 Kodeksu postępowania administracyjnego „w toku postępowania organy administracji publicznej [...] podejmują wszelkie czynności niezbędne do dokładnego wyjaśnienia stanu faktycznego oraz do załatwienia sprawy, mając na względzie interes społeczny i słuszny interes obywateli”⁷. W literaturze akcentuje się, że powiązanie zasady praworządności i zasady prawdy obiektywnej jest „niezbędnym elementem prawidłowego zastosowania normy prawa materialnego”⁸. Dodatkowo ustalenie rzeczywistego stanu musi odbywać się również w poszanowaniu zasady bezstronności. Organy publiczne powinny zatem działać obiektywnie, mając na uwadze wyłącznie istotne kwestie⁹.

Zadaniem organu prowadzącego postępowanie administracyjne jest rzetelne przeprowadzenie postępowania administracyjnego, bazując na precyzyjnie ustalonym faktycznym, tj. wyłącznie na merytorycznych przesłankach, okolicznościach i faktach ustalonych w toku postępowania¹⁰. Organ ma zatem ustalić, czy stan faktyczny odpowiada rzeczywistości¹¹. Rzeczywisty obraz sytuacji jest niezbędny

⁴ F. Adamski, *Wychowanie do prawdy*, [w:] *Autorytet prawdy. Wychowanie dzieci i młodzieży*, red. M. Ryś, Warszawa 2006, s. 31-32, cyt. za: Zdanie odrębne Sędziego Trybunału Konstytucyjnego Zbigniewa Cieślaka do wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 11 maja 2007 r., sygn. akt K 2/07, <https://ipo.trybunal.gov.pl/ipo/Sprawa?cid=1&dokument=444&sprawa=4291> [dostęp: 20.06.2023].

⁵ M. Piechowiak, *Preambula*, [w:] *Konstytucja. Komentarz*, red. M. Safjan, L. Bosek, t. I, Warszawa 2016, s. 135; zob. również Wyrok TK z 11.05.2005 r., K 18/04, OTK-A 2005, nr 5, poz. 49.

⁶ P. Kominek, *Wartości publiczne w prawie administracyjnym*, „Przegląd Prawa Publicznego” 2020, nr 1, s. 51.

⁷ Ustawa z dnia 14 czerwca 1960 r. Kodeks postępowania administracyjnego, t.j. Dz.U. z 2023 r. poz. 775 z późn. zm.

⁸ B. Adamiak, *Komentarz do art. 7*, [w:] B. Adamiak, J. Borkowski, *Kodeks postępowania administracyjnego. Komentarz*, wyd. 7, Warszawa 2005, s. 68.

⁹ Recommendation CM/Rec(2007)7 of the Committee of Ministers to member states on good administration, <https://rm.coe.int/16807096b9> [dostęp: 10.06.2023].

¹⁰ R. Siuciński, *Zasada dochodzenia prawdy materialnej w postępowaniu administracyjnym w ujęciu prawnoporównawczym*, „Przegląd Prawa Publicznego” 2010, nr 10, s. 14.

¹¹ H. Knysiak-Sudyka, [w:] A. Cebera, J.G. Firlus, A. Gołęba, T. Kiełkowski, K. Klonowski, M. Romańska, H. Knysiak-Sudyka, *Kodeks postępowania administracyjnego. Komentarz*, wyd. II, Warszawa 2019, art. 7.

do trafnego zastosowania przepisów prawnych¹², a ustalenie prawdy zawsze musi opierać się na legalnych środkach¹³.

Nie w każdym przypadku jest to łatwe, czego przykładem są postępowania dotyczące udzielenia ochrony międzynarodowej. Zdaniem Andrzeja Wróbla „[d]ochodzenie do ustalenia prawdy obiektywnej, tj. do określenia rzeczywistego stanu stosunków faktycznych, powinno odbywać się według reguł postępowania dowodowego określonych w przepisach Kodeksu postępowania administracyjnego [...], a także nie powinno naruszać znajdujących zastosowanie w konkretnej sprawie innych szczególnych przepisów prawa wypowiedających się co do niektórych dowodów¹⁴. Jak podkreśla Joanna Wegner „[z]a zgodne z prawdą przyjmuje się w orzecznictwie takie ustalenia faktyczne, które prowadzą do wniosku, że »w świetle przeprowadzonych dowodów fakt przeciwny dowodzeniu jest niemożliwy lub wysoce nieprawdopodobny«”¹⁵.

Strona powinna współprzyczyniać się do zapewnienia pełnego i wyczerpującego zebrania i rozpatrzenia materiału dowodowego¹⁶. Jak wskazuje Naczelny Sąd Administracyjny: „Zgodnie z zasadą prawdy obiektywnej w sprawach, na których na stronie spoczywa ciężar wskazania konkretnych faktów i zdarzeń, z których wywodzi ona dla siebie określone skutki prawne, a twierdzenia strony w tym zakresie są ogólnikowe lub lakoniczne, obowiązkiem organu prowadzącego postępowanie jest wezwanie strony do uzupełnienia i sprecyzowania tych twierdzeń. Dopiero gdy strona nie wskaże takich konkretnych okoliczności, można z tego wywieść negatywne dla niej wnioski”¹⁷.

Trafnie ocenia Robert Siuciński, że „zasada dochodzenia prawdy materialnej stała się obecnie zasadą uniwersalną, występującą w każdym nowoczesnym postępowaniu administracyjnym, niezależnie od cech charakterystycznych systemu krajowego”¹⁸.

¹² M. Grzeszczuk, *Zasada prawdy obiektywnej jako zasada stosowania prawa*, „Studia Iuridica Lublinensia” 2016, nr 1, s. 283.

¹³ B. Adamiak, *Komentarz do art. 7*, [w:] B. Adamiak, J. Borkowski, *Kodeks postępowania administracyjnego. Komentarz*, wyd. 7, Warszawa 2005, s. 71.

¹⁴ A. Wróbel, [w:] M. Jaśkowska, M. Wilbrandt-Gotowicz, A. Wróbel, *Komentarz aktualizowany do Kodeksu postępowania administracyjnego*, LEX/el. 2023, art. 7.

¹⁵ J. Wegner, [w:] Z. Kmiecik, M. Wojtuń, J. Wegner, *Kodeks postępowania administracyjnego. Komentarz*, Warszawa 2023, art. 7.; zobacz również orzeczenia tam przytoczone: postanowienie SN z 4.04.2013 r., V KK 13/13, LEX nr 1312594; wyrok SA w Katowicach z 13.06.2013 r., II AKa 156/13, LEX nr 1349898).

¹⁶ P. Przybysz, [w:] *Kodeks postępowania administracyjnego. Komentarz*, wyd. 13, Warszawa 2021, art. 7.

¹⁷ Wyrok NSA w Warszawie z 23.09.1998 r., III SA 2792/97, LEX nr 44742.

¹⁸ R. Siuciński, *Zasada dochodzenia prawdy materialnej w postępowaniu administracyjnym w ujęciu prawnoporównawczym*, „Przegląd Prawa Publicznego” 2010, nr 10, s. 6-15 (15).

Postępowanie w sprawie udzielenia ochrony międzynarodowej na terytorium polski

Polska w ramach członkostwa w UE uczestniczy w prowadzeniu wspólnej polityki w dziedzinie azylu, ochrony uzupełniającej i tymczasowej ochrony, mającej na celu przyznanie odpowiedniego statusu każdemu obywatelowi państwa trzeciego wymagającemu międzynarodowej ochrony oraz mającej na celu zapewnienie przestrzegania zasady *non-refoulement*¹⁹. Jednolitość postępowania w tym zakresie przede wszystkim wyznaczona jest przez dyrektywę proceduralną²⁰ oraz dyrektywę kwalifikacyjną²¹. W Polsce postępowania administracyjne w zakresie udzielania ochrony międzynarodowej prowadzone są na podstawie dwóch aktów prawnych: ustawy z dnia 13 czerwca 2003 r. o udzielaniu cudzoziemcom ochrony na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej²² oraz ustawy z dnia 14 czerwca 1960 r. Kodeks postępowania administracyjnego. Przyznawanie statusu uchodźcy i ochrony uzupełniającej jest procesem złożonym i wieloaspektowym. Powyższe stwierdzenie jest oparte na niezwykle szerokim zakresie postępowania wyjaśniającego²³.

Postępowanie w sprawie udzielenia ochrony międzynarodowej rozpoczyna się na wniosek cudzoziemca, który jest przyjmowany przez Straż Graniczną. Funkcjonariusze nie mają kompetencji do oceny wniosku, powinni w ciągu 48 godzin przekazać go do Szefa Urzędu ds. Cudzoziemców. Na marginesie współczesnych wyzwań należy w pełni zgodzić się z Rafałem Rogalą, że obowiązek rozpatrzenia sprawy w zakresie udzielenia ochrony międzynarodowej aktualizuje się, gdy osoby „dotarły do jego granicy i złożyły wniosek o ochronę międzynarodową oraz osoby, które jedynie twierdzą, że są uchodźcami, chociaż wniosków jeszcze nie złożyły”²⁴. Postępowanie przed Szefem Urzędu do Spraw Cudzoziemców zawiera

¹⁹ Wersje skonsolidowane Traktatu o Unii Europejskiej i Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej – Traktat o Unii Europejskiej (wersja skonsolidowana) – Traktat o funkcjonowaniu Unii Europejskiej (wersja skonsolidowana) – Protokoły – Załączniki – Deklaracje dołączone do Aktu końcowego konferencji międzyrządowej, która przyjęła Traktat z Lizbony podpisany w dniu 13 grudnia 2007 roku (Dz.U. UE C 326, 26/10/2012 P. 0001-0390).

²⁰ Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2013/32/UE z dnia 26 czerwca 2013 r. w sprawie wspólnych procedur udzielania i cofania ochrony międzynarodowej (wersja przekształcona), Dz.U. UE L z 2013 r. Nr 180, s. 60.

²¹ Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2011/95/UE z dnia 13 grudnia 2011 r. w sprawie norm dotyczących kwalifikowania obywateli państw trzecich lub bezpaństwowców jako beneficjentów ochrony międzynarodowej, jednolitego statusu uchodźców lub osób kwalifikujących się do otrzymania ochrony uzupełniającej oraz zakresu udzielanej ochrony (wersja przekształcona), Dz.U. UE L z 2011 r. Nr 337, s. 9.

²² Ustawa z dnia 13 czerwca 2003 r. o udzielaniu cudzoziemcom ochrony na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, t.j. Dz.U. z 2022 r. poz. 1264 z późn. zm.

²³ J. Chlebny, *Postępowanie w sprawie nadania statusu uchodźcy*, Warszawa 2011, s. 173.

²⁴ R. Rogala, *Prawo cudzoziemca do ubiegania się na granicy o udzielenie ochrony międzynarodowej*, „Europejski Przegląd Sądowy” 2021, nr 11, s. 13.

takie elementy jak: wywiad statusowy, ustalenie sytuacji w kraju pochodzenia wnioskodawcy oraz ocenę ryzyka naruszenia praw cudzoziemców w przypadku ich powrotu do kraju pochodzenia²⁵. W postępowaniu w sprawie udzielenia ochrony międzynarodowej Szef Urzędu do Spraw Cudzoziemców bada również, czy zachodzą przesłanki do przekazania cudzoziemca do państwa członkowskiego Unii Europejskiej właściwego do rozpatrzenia jego wniosku o udzielenie ochrony międzynarodowej²⁶. Wnioskodawca jest obowiązany udzielić informacji niezbędnych do ustalenia stanu faktycznego sprawy, ujawnić dowody oraz stawić się na wezwanie organu prowadzącego postępowanie (art. 41). W literaturze podkreśla się, że cudzoziemiec jest współodpowiedzialny za wyjaśnienie stanu faktycznego sprawy o nadanie statusu uchodźcy²⁷, obowiązuje go bowiem reguła lojalnej współpracy²⁸. Organ prowadzący postępowanie administracyjne ponosi wyłączną odpowiedzialność za ustalenie klauzul wyłączających.

Wywiad statusowy

Zasadniczą częścią procedury wyjaśniającej jest wywiad statusowy, który stanowi kluczowy moment postępowania. Zgodnie z art. 44 ust. 1 ustawy o ochronie, organ prowadzący postępowanie w sprawie udzielenia ochrony międzynarodowej wysłuchuje wnioskodawcę w celu wyjaśnienia okoliczności faktycznych istotnych dla rozstrzygnięcia sprawy, w tym umożliwia mu złożenie dodatkowych wyjaśnień dotyczących niespójności lub sprzeczności w jego oświadczeniach. Jest to etap, przez który musi przejść każdy cudzoziemiec ubiegający się o ochronę²⁹. Ustawa wprowadza jednak dwa wyjątki od obowiązku przeprowadzenia wywiadu. Organ prowadzący postępowanie w sprawie udzielenia ochrony międzynarodowej odstępuje od przesłuchania, jeżeli: 1) wydanie decyzji o nadaniu statusu uchodźcy jest możliwe na podstawie zebranego materiału dowodowego lub 2) stan zdrowia wnioskodawcy lub względy psychologiczne uniemożliwiają przesłuchanie go w terminie, o którym mowa w art. 34 ust. 1 ustawy. Ponadto nie ma obowiązku przeprowadzenia wywiadu statusowego, gdy wniosek jest rozpatrywany w trybie przy-

²⁵ J. Chlebny, *Postępowanie...*, s. 237-266.

²⁶ Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 604/2013 z dnia 26 czerwca 2013 r. w sprawie ustanowienia kryteriów i mechanizmów ustalania państwa członkowskiego odpowiedzialnego za rozpatrzenie wniosku o udzielenie ochrony międzynarodowej złożonego w jednym z państw członkowskich przez obywatela państwa trzeciego lub bezpaństwowca (wersja przekształcona), Dz.U. UE L z 2013 r. Nr 180, s. 31).

²⁷ J. Chlebny, *Postępowanie...*, s. 264.; B. Kowalczyk, *Polski system azylowy*, Wrocław 2014, s. 287.

²⁸ *Ibidem*, s. 263.

²⁹ A. Chrzanowska, K. Gracz, *Uchodźcy w Polsce. Kulturowo-prawne bariery w procesie adaptacji*, red. A. Gutkowska, Warszawa 2007, s. 140.

spieszonym z uwagi na to, że wnioskodawca powołuje się na przyczyny inne niż wymienione w definicji uchodźcy³⁰. Dowód z przesłuchania jest obligatoryjnym, a nie posiłkowym dowodem w sprawie³¹. Szef Urzędu do Spraw Cudzoziemców każdorazowo ocenia, czy wnioskodawca przedstawił wiarygodne i spójne informacje niezbędne do ustalenia stanu faktycznego. Trafnie dowodzi Jacek Chlebny, że brak przesłuchania musi oznaczać negatywną ocenę poprawności przeprowadzonego postępowania dowodowego i powinien skutkować uchyleniem decyzji przez sąd³².

Przesłuchanie dotyczące merytorycznej treści wniosku o udzielenie ochrony międzynarodowej co do zasady odbywa się bez obecności członków rodziny, a państwa członkowskie muszą zapewnić warunki do wyczerpującego przedstawienia powodów złożenia wniosku. Administracja ma obowiązek zagwarantować, że przesłuchanie będzie prowadziła osoba kompetentna, wyznaczyć tłumacza, który jest w stanie zapewnić odpowiednią komunikację z wnioskodawcą, zapewnić, aby osoba prowadząca przesłuchanie dotyczące zasadniczej treści wniosku o udzielenie ochrony międzynarodowej nie nosiła munduru wojskowego ani policyjnego oraz zapewnić, aby przesłuchania małoletnich były prowadzone w sposób uwzględniający potrzeby dzieci. Dodatkowo, jeśli wpłynie taki wniosek, organ ma obowiązek wyznaczenia osoby tej samej płci, która przeprowadzi przesłuchanie. Przesłuchanie może być odbierane jako jeden z najbardziej subiektywnych, obok oceny „uzasadnionych obaw przed prześladowaniem” element postępowania.

Możliwości zastosowania SI w procedurze udzielenia ochrony międzynarodowej

Sztuczna Inteligencja to „zdolność maszyn do wykazywania ludzkich umiejętności, takich jak rozumowanie, uczenie się, planowanie i kreatywność”³³. Jest w stanie ona osiągać cele, które mogą zostać zrealizowane dzięki zdolności do analizy danych pochodzących z różnorodnych źródeł (m.in. obraz, dźwięk, tekst). W literaturze wyróżnia się cztery koncepcje SI: myślenie jak człowiek, działanie jak człowiek, myślenie racjonalne – zastosowanie logiki oraz działanie racjonalne – racjonalny środek³⁴. Wprowadzenie nowych rozwiązań opartych na SI niesie za sobą zarówno

³⁰ J. Chlebny, *Postępowanie...*, s. 246.

³¹ B. Kowalczyk, *Polski system azylowy...*, s. 285-286.

³² J. Chlebny, *Dowód z przesłuchania strony w postępowaniu o nadanie statusu uchodźcy*, „Zeszyty Naukowe Sądownictwa Administracyjnego” 2010, nr 5-6, s. 57.

³³ https://www.europarl.europa.eu/news/pl/headlines/society/20200827STO85804/sztuczna-inteligencja-co-to-jest-i-jakie-ma-zastosowania?at_campaign=20234-Digital&at_medium=Google_Ads&at_platform=Search&at_creation=DSA&at_goal=TR_G&at_audience=&at_topic=Artificial_Intelligence&gclid=CjwKCAjw-vmkBhBMEiwAlrMeFy15KqviHFwdByqSvAClquh0uKBXJo4-Xr9vaGF58L1VQzswWxfoohoC8k8QAvD_BwE [dostęp: 15.06.2023].

³⁴ P. Norvig, S. Russel, *Artificial Intelligence: A Modern Approach*, Pearson, 2021, s. 2.

szanse, jak i zagrożenia. Do atutów projektowanych rozwiązań technicznych zalicza się³⁵: pomoc ludziom (m.in. przez ulepszenie opieki zdrowotnej, transportu, zwiększenie dostępności edukacji, zwiększenie bezpieczeństwa – niebezpieczne prace będą mogły wykonywać roboty), wsparcie biznesu (zwiększenie efektywności i jakości produkcji, poprawa obsługi klienta, oszczędność energii, nowe generacje produktów i usług), wsparcie usług publicznych (w tym obniżenie kosztów funkcjonowania, w szczególności administracji świadczącej), wzmocnienie demokracji (zapobieganie dezinformacji, dostęp do wiarygodnych informacji, wsparcie w podejmowaniu decyzji), wzmocnienie mechanizmów mających na celu zapewnienie ochrony i bezpieczeństwa (m.in. przewidywanie i zapobieganie przestępstwom lub nawet atakom terrorystycznym). Jednakże dostrzega się również zagrożenia związane z nadużywaniem SI, odpowiedzialnością za szkody, zmniejszeniem zatrudnienia, zakłóceniem działania konkurencji na rynku, a także zagrożenia dla bezpieczeństwa ludzi na skutek utraty kontroli nad SI czy nierówny dostęp do narzędzi opartych na SI³⁶. Potencjalnie przewiduje się również kłopoty związane z realizacją praw podstawowych i zasad demokracji³⁷. SI może być zaprojektowana w taki sposób, że będzie generowała wnioski nieprecyzyjne, tendencyjne lub fałszywe. Dużym zagrożeniem jest też potencjalna możliwość naruszenia danych osobowych, w tym danych wrażliwych. Dodatkowo zagrożeniem dla demokracji może być także tworzenie tzw. baniek informacyjnych, za pośrednictwem których wpłynie się na decyzje wyborców.

Gdzie zatem dostrzega się szanse we wdrożeniu narzędzi powiązanych z SI w procedurze udzielenia ochrony międzynarodowej? Przede wszystkim należy skierować uwagę na słabe punkty procedury. Bardzo trafnie w literaturze sygnalizuje się problemy z silnie subiektywnymi ocenami postępowania dowodowego³⁸. Do trudności związanych z ustaleniem stanu faktycznego w zakresie udzielania ochrony międzynarodowej zalicza się m.in. szeroki zakres ustaleń faktycznych, ocenę wiarygodności wyjaśnień cudzoziemca, a także prognozę potencjalnego naruszenia podstawowych praw człowieka³⁹. Głównym zadaniem osoby prowadzącej postępowanie jest zatem dotarcie do prawdy, a następnie właściwe zastosowanie przepisów⁴⁰. Czy SI może nas przybliżyć do prawdy, której ustalenie jest kluczowe dla rozpoznania wniosku? Wydaje się, że narzędzia SI potencjalnie mogą wspomóc

³⁵ Sztuczna inteligencja: szanse i zagrożenia, <https://www.europarl.europa.eu/news/pl/headlines/priorities/sztuczna-inteligencja-w-ue/20200918STO87404/sztuczna-inteligencja-szanse-i-zagrozenia> [dostęp: 20.06.2023].

³⁶ *Ibidem*.

³⁷ *Ibidem*.

³⁸ B. Kowalczyk, *Czyja prawda? Postępowanie wyjaśniające w procedurze azylowej*, [w:] *Wartości w prawie administracyjnym*, red. J. Zimmermann, Warszawa 2015, s. 396.

³⁹ J. Chlebny, *Postępowanie...* s. 242-244.

⁴⁰ B. Kowalczyk, *Czyja prawda...*, s. 396-407.

proces decyzyjny w następujących obszarach: gromadzenie danych o krajach pochodzenia, ustalanie zagrożeń naruszenia praw cudzoziemca w razie powrotu do kraju pochodzenia, tłumaczenie dokumentów i wsparcie w zakresie komunikacji między wnioskodawcą a urzędnikiem, a także pomocy w zakresie oceny spójności i wiarygodności informacji oraz dowodów służących do ustalania stanu faktycznego.

Warto podkreślić, że niektóre działania wspierające proces decyzyjny są już podejmowane. Ilustracją jest istnienie systemu wjazdu/wyjazdu (EES), wizowego systemu informacyjnego (VIS), europejskiego systemu informacji o podróży oraz zezwoleń na podróż (ETIAS), systemu Eurodac, Systemu Informacyjnego Schengen (SIS), europejskiego systemu przekazywania informacji z rejestrów karnych o obywatelach państw trzecich (ECRIS-TCN)⁴¹, a także europejskiego portalu wyszukiwania, wspólnego systemu porównywania danych biometrycznych, wspólnego repozytorium danych umożliwiających identyfikację, detektora wielokrotnych tożsamości⁴². W Europie realizowano również badania pilotażowe w ramach programu HORIZON 2020 – Intelligent Portable Border Control System (iBorderCtrl)⁴³.

W przypadku gromadzenia danych o krajach pochodzenia, a także ustalania zagrożeń naruszenia praw cudzoziemca w razie powrotu do kraju pochodzenia dużych szans można upatrywać w systemie sprawnej znajdującym i łączącym odpowiednie informacje, które następnie będą konfrontowane z oświadczeniami strony. Obecnie zakres źródeł jest imponujący, obejmuje raporty, ekspertyzy, a także informacje krajowe i zagraniczne, m.in. gromadzone przez UNHCR, Agencję Unii Europejskiej ds. Azylu (wcześniej Europejski Urząd Wsparcia w dziedzinie Azylu), organizacje pozarządowe i ośrodki naukowe⁴⁴. W tym miejscu upatruje się szanse na wsparcie procesu decyzyjnego przez stworzenie możliwości dostępu do wiarygodnych danych o krajach pochodzenia, które następnie będą mogły stanowić podstawę do przeprowadzenia postępowania dowodowego. Tym bardziej jest to pożądane, iż „postępowanie w sprawie o nadanie statusu uchodźcy musi angażować wiedzę należącą do różnych dziedzin, często tylko pozornie oddalonych od siebie i nie mających sobie wzajemnie nic do zaoferowania”⁴⁵. Taki system może przybliżyć Państwa Członkowskie do wypełnienia postulatu zagwarantowania udziału

⁴¹ Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2019/818 z dnia 20 maja 2019 r. w sprawie ustanowienia ram interoperacyjności systemów informacyjnych UE w obszarze współpracy policyjnej i sądowej, azylu i migracji oraz zmieniające rozporządzenia (UE) 2018/1726, (UE) 2018/1862 i (UE) 2019/816, Dz.U. UE z 2019 r. Nr 135, s. 85 z późn. zm.

⁴² Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2019/817 z dnia 20 maja 2019 r. w sprawie ustanowienia ram interoperacyjności systemów informacyjnych UE w obszarze granic i polityki wizowej oraz zmieniające rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 767/2008, (UE) 2016/399, (UE) 2017/2226, (UE) 2018/1240, (UE) 2018/1726, (UE) 2018/1861 oraz decyzje Rady 2004/512/WE i 2008/633/WSiSW, Dz.U. UE L z 2019 r. Nr 135, s. 27 z późn. zm.

⁴³ <https://cordis.europa.eu/project/id/700626> [dostęp: 20.06.2023].

⁴⁴ B. Kowalczyk, *Czyja prawda...*, s. 402.

⁴⁵ *Ibidem*, s. 406.

wykwalifikowanych pracowników zaangażowanych w proces oceny. Wspólny system może przyczynić się również do zwiększenia jednolitości w zakresie oceny wniosków. Z drugiej strony wyzwaniem może być zebranie tylko wiarygodnych danych lub informacji, do których nie będą miały dostępu osoby i podmioty dopuszczające się prześladowań, a także osoby, które nie były prześladowane.

Prognozuje się, że SI w dużej mierze obejmie obszar tłumaczenia maszynowego. Już obecnie dostępne systemy radzą sobie z tym zadaniem bardzo dobrze. Szansą na usprawnienie procesu rozpoznania wniosku o udzielenie ochrony międzynarodowej jest udostępnienie narzędzi do tłumaczenia dokumentów i wsparcie w zakresie komunikacji między wnioskodawcą a urzędnikiem. System ten będzie musiał jednak gwarantować poufność informacji zgłaszanych przez stronę. Podmiot, który udostępni administracji taką funkcję, będzie musiał zapewnić, że żadne informacje, w tym dane wrażliwe, nie dostaną się w niepowołane ręce.

SI może być potencjalną szansą dla dokładniejszej oceny spójności i wiarygodności informacji i dowodów służących do ustalania stanu faktycznego. Na marginesie można dodać, że strony zgłaszają bardzo różne opisy prześladowań, które w trakcie weryfikacji nie znajdują pokrycia z prawdą, a wręcz bardziej dosłownie bazują na kłamstwie i konfabulacji⁴⁶. Aktualne wyniki badań mogą świadczyć, że ocena wiarygodności nie będzie domeną SI. Dotychczas przeprowadzono badania nad udoskonaleniem narzędzi, które mają ocenić, czy osoba poddana badaniu mówi prawdę⁴⁷. Opublikowane wyniki wykazały jednak, że urządzenie jest bar-

⁴⁶ Np. Wnioskodawca argumentował, „że jego problemy w kraju pochodzenia zaczęły się po śmierci w 2011 r. jego ojca, który był doradcą szefa wioski [...], na zachodzie [...]. Skarżący i członkowie jego rodziny należą do grupy etnicznej [...] kultywującej obrzęd tańca pogrzebowego, podczas którego spośród męskich potomków zmarłego wybierany jest następca. Podczas tańca skarżący został złapany – wybrany przez notabli, co oznaczało, że został przez nich wybrany na następcę ojca. Skarżący, gdy został wybrany, nie miał już prawa przebywać z innymi i został przeniesiony do miejsca [...], które oznacza miejsce tajemne, miejsce inicjacji, gdzie zaczyna się przejmowanie obowiązków po ojcu. Skarżący miał następnie przechodzić kolejne etapy inicjacji, został poinformowany o tzw. kulcie czaszki, który praktykowany był przez jego ojca, polegającym na odkopaniu ciała ojca, zabraniu jego czaszki do domu ojca i spełnianiu zachcianek czaszki. Jednym z elementów inicjacji miało być również odbycie stosunku seksualnego z jedną z 9 żon zmarłego ojca. Zgromadzenie plemienne miało poinformować skarżącego o przymusie przyjęcia następstwa po ojcu. Jedynym sposobem pozbycia się obowiązku bycia następcą ojca była ucieczka lub obcięciem genitaliów, języka, uszu i wydlubanie oczu i pochowanie ich wraz ze zmarłym. Skarżący powołał się również na przynależność ojca do grupy [...] zrzeszającej bogatych i wpływowych ludzi z [...] – polityków, policjantów, ambasadorów i komisarzy. Powiązanie ojca z elitami kraju uniemożliwiałoby poszukiwania przez skarżącego pomocy w kraju pochodzenia lub zamieszkania w innej jego części”. Por. Wyrok WSA w Warszawie z 21.11.2016, IV SA/Wa 1103/16.

⁴⁷ Naukowcy użyli sztucznej inteligencji do czytania w myślach. Ekspert: Są powody do optymizmu – Polsat News, <https://www.polsatnews.pl/wiadomosc/2023-05-08/naukowcy-uzyli-sztucznej-inteligencji-do-czytania-w-myslach-ekspert-sa-powody-do-optimizmu/>. Eksperyment polegał na włączeniu narzędzi SI do tego procesu. Ochotnicy „leżąc w skanerze rezonansu magnetycznego fMRI, przez 16 godzin słuchali podcastów, podczas gdy urządzenie rejestrowało aktywność ich

dzo niedoskonałe i łatwo je wprowadzić w błąd. Inna analiza dowiodła, że ocena mikrogestów twarzy nie jest wiarygodnym narzędziem sprawdzania prawdomówności badanego⁴⁸. Trudno też wyobrazić sobie takie narzędzie oparte na SI, które dostarczy wiarygodnych informacji (analizy), jeśli zwróci się uwagę na to, że ludzie na całym świecie odmiennie komunikują emocje⁴⁹. Szersze możliwości można dostrzec w systemie, który pomoże urzędnikowi w ocenie spójności oświadczeń.

Zastąpienie człowieka w procesie oceny wniosku na ten moment jest niemożliwe. W świetle badań przeprowadzonych przez Gizem H. Kasap⁵⁰ zarówno ograniczenia techniczne, jak i niezdolność SI do ucieleśnienia emocji stanowią główne przeszkody w powszechnym zastosowaniu tego narzędzia. Podkreśla się również, że „niewymierna złożoność świata rzeczywistego nadal stanowi problem bez względu na to, jak zaawansowana staje się technologia”⁵¹. Niemożliwe, jak dotąd, jest również zrozumienie motywów, zmagania i oczekiwań stron⁵². Można zasygnalizować przypuszczenie, iż obecnie włączenie SI w proces oceny fenomenu osobowości aplikanta, sposobu wyrażania obawy, opisu wydarzeń i spójności oświadczeń, nie przyniesie wiarygodnych rezultatów⁵³. Narzędzie to, podobnie jak inne „propozycje” usunięcia arbitralności, muszą zostać poddane ocenie na gruncie przydatności dla innych dyscyplin, np. psychologii⁵⁴. Potencjalnie w tym przypadku, w zależności od konstrukcji oprogramowania, mogą pojawić się zagrożenia związane z profilemowaniem cudzoziemców czy dyskryminacją. Pojawia się jeszcze jedno pytanie: czy człowiek, jego obawy i emocje mogą być oceniane przez maszynę? Powyższa wątpliwość w szczególności dotyczy badania sytuacji osób bardziej wrażliwych i bezbronnych, jakimi są osoby poszukujące ochrony.

Przed wszystkim należy podkreślić, że wykorzystanie Sztucznej Inteligencji przez administrację publiczną musi iść w parze z zapewnieniem zarówno rzetel-

mózgów. Następnie badani słuchali historii lub oglądali film bez dialogów”. W trakcie badania sprawdzano przepływ krwi w mózgu i łączono to z zebranymi dotychczas informacjami.

⁴⁸ N. Kinchin i D. Mougouei, *What Can Artificial Intelligence Do for Refugee Status Determination? A Proposal for Removing Subjective Fear*, „International Journal of Refugee Law”, Vol. 34, Issue 3-4, October/December 2022, s. 395.

⁴⁹ *Ibidem*, s. 392.

⁵⁰ G.H. Kasap, *Can Artificial Intelligence (“AI”) Replace Human Arbitrators? Technological Concerns and Legal Implications*, 2021 J. Disp. Resol. (2021) s. 253.

⁵¹ *Ibidem*.

⁵² *Ibidem*.

⁵³ Por. B. Kowalczyk, *Czyja prawda...*, s. 406.

⁵⁴ M. Princ, *Assessment of Credibility in Claims for Refugee Protection – Considerations Based on a Judgment of the Court of Justice of the European Union (Third Chamber) of 25 January 2018, F v Bevándorlási és Állampolgársági Hivatal (case C-473/16)*, [w:] *Ročenka uprchlického a cizineckého práva. 2018. Ročenku tvoří příspěvky, které zazněly na vědeckém semináři konaném ve dnech 20. a 21. září 2018 v Kanceláři veřejného ochránce práv – Současné otázky a odpovědi uprchlického a cizineckého práva, a další odborné příspěvky, které souvisí s tématem uprchlického a cizineckého práva*, red. J. Dalibor i P. Porizek, Wolters Kluwer Česká Republika 2019, s. 332-343.

ności, jak i sprawności w jej działaniu. Proces oraz wynik działania podmiotów administrujących muszą być także poddane testowi dobrej administracji. Zakłada się również, że „[s]ystemy sztucznej inteligencji wysokiego ryzyka projektuje się i opracowuje się w taki sposób, w tym poprzez uwzględnienie odpowiednich narzędzi interfejsu człowiek-maszyna, aby w okresie wykorzystywania systemu sztucznej inteligencji wysokiego ryzyka mogły je skutecznie nadzorować osoby fizyczne”⁵⁵. Systemy te, na co zwrócono uwagę we wniosku w sprawie zharmonizowanych przepisów dotyczących SI⁵⁶, muszą być dokładne, niedyskryminujące i przejrzyste, aby zapewniały prawa podstawowe zagwarantowane w Unii Europejskiej, w tym prawo do swobodnego przemieszczania się, niedyskryminacji, ochrony życia, ochrony danych osobowych, prawa do ochrony międzynarodowej oraz prawa i zasady dobrej administracji. Za systemy wysokiego ryzyka uznano „systemy sztucznej inteligencji przeznaczone do wykorzystywania przez właściwe organy publiczne odpowiedzialne za wykonywanie zadań w dziedzinach zarządzania migracją, azyłem i kontrolą graniczną jako poligrafy i podobne narzędzia lub do wykrywania stanu emocjonalnego osoby fizycznej” (motyw 39)⁵⁷. Takie systemy powinny być wprowadzane do obrotu w Unii, oddawane do użytku lub użytkowane wyłącznie wówczas, gdy spełniają określone wymogi, w tym dotyczące praw podstawowych, demokracji, praworządności i środowiska (motyw 27). Takie systemy dodatkowo będą musiały zostać zarejestrowane w unijnej bazie danych.

⁵⁵ Art. 14 Proposal for a Regulation of The European Parliament and Of The Council Laying Down Harmonised Rules on Artificial Intelligence (Artificial Intelligence Act) and Amending Certain Union Legislative Acts, COM/2021/206 final, Document 52021PC0206.

⁵⁶ Wniosek z 21.4.2021 r – Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady Ustanawiające Zharmonizowane Przepisy Dotyczące Sztucznej Inteligencji (Akt W Sprawie Sztucznej Inteligencji) i Zmieniające Niektóre Akty Ustawodawcze Unii (COM(2021) 206 final), https://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:e0649735-a372-11eb-9585-01aa75ed71a1.0012.02/DOC_18&format=PDF [dostęp: 20.06.2023].

⁵⁷ Obecne brzmienie projektu nawiązuje do oceny „prawdziwości dowodów w odniesieniu do wniosków o udzielenie azylu, o wydanie wize i dokumentów pobytowych oraz związanych z nimi skarg w odniesieniu do celu, jakim jest ustalenie kwalifikowalności osób fizycznych ubiegających się o przyznanie określonego statusu; w celu monitorowania, nadzorowania lub przetwarzania danych osobowych w kontekście działań związanych z zarządzaniem granicami, do celów wykrywania, rozpoznawania lub identyfikacji osób fizycznych; w celu prognozowania lub przewidywania tendencji związanych z ruchami migracyjnymi i przekraczaniem granic”. Poprawki przyjęte przez Parlament Europejski w dniu 14 czerwca 2023 r. w sprawie wniosku dotyczącego rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady ustanawiającego zharmonizowane przepisy dotyczące sztucznej inteligencji (akt w sprawie sztucznej inteligencji) i zmieniającego niektóre akty ustawodawcze Unii (COM(2021)0206 – C9-0146/2021 – 2021/0106(COD))⁽¹⁾.

Podsumowanie

Bazując na powyższych rozważaniach, można dostrzec zarówno szanse, jak i zagrożenia w zastosowaniu SI do postępowań w sprawie udzielenia ochrony międzynarodowej. Warto zwrócić uwagę, że badania przeprowadzone przez Niamh Kinchin i Davoud Mougouei dowodzą, że algorytmy nie są lepsze od ludzi w identyfikowaniu subiektywnego strachu⁵⁸. Autorzy dodają, że „w rzeczywistości, bez zdolności do krytycznej autorefleksji, mogą być gorsze”, ponieważ mogą nieść ze sobą „nieświadome uprzedzenia i założenia ludzkiego twórcy, maszyna może je powielać i manifestować podczas oceny wiarygodności osoby wnioskującej”⁵⁹. Algorytmy mogą być „mniej skuteczne w odniesieniu do własnych, nieuchronnie subiektywnych doświadczeń wnioskodawcy związanych z prześladowaniami i ryzykiem, a także doświadczeń jego bliskich. prześladowań i ryzyka, a także doświadczeń osób im bliskich”⁶⁰. Jednakże zgodzić się należy, że powyżej zasygnalizowane mankamenty nie przekreślają możliwości, jakie daje zastosowanie SI w omawianych postępowaniach. W szczególności atutem SI może być osiągnięcie większej standaryzacji oraz wsparcie w procesie analizy dużej ilości danych⁶¹.

W ramach eksperymentu zadano Chatowi GPT-4 pytanie o możliwość oceny wiarygodności składanych oświadczeń przez strony postępowania. Uzyskano następującą odpowiedź:

„Ocena wiarygodności składanych oświadczeń przez strony postępowania jest zasadniczo zadaniem sędziów, mediatorów, arbitrażu lub innych odpowiednich organów sądowych, a nie systemów sztucznej inteligencji. Sztuczna inteligencja, tak jak ja, może pomóc w analizie dokumentów, identyfikowaniu potencjalnych niezgodności lub paradoksów w oświadczeniach, ale nie jest w stanie ocenić wiarygodności człowieka, ponieważ brakuje jej zdolności do oceny czynników takich jak mowa ciała, ton głosu czy kontekst społeczno-kulturowy, które są kluczowe dla pełnej oceny wiarygodności oświadczeń. Co więcej, warto zauważyć, że prawdziwość oświadczenia nie zawsze jest równoznaczna z wiarygodnością osoby, która je składa. Ktoś może składać wiarygodne oświadczenia, które są jednak nieprawdziwe z powodu błędnego zrozumienia, dezinformacji lub błędnego przekazu informacji. Z drugiej strony, osoba może składać prawdziwe oświadczenia, które mogą być postrzegane jako niewiarygodne z powodu braku zaufania lub wcześniejszych

⁵⁸ N. Kinchin i D. Mougouei, *What Can Artificial Intelligence Do for Refugee Status Determination? A Proposal for Removing Subjective Fear*, „International Journal of Refugee Law” 2022, Vol. 34, Issue 3-4, October/December, s. 396.

⁵⁹ *Ibidem*.

⁶⁰ *Ibidem*.

⁶¹ *Ibidem*.

zachowań. Wiarygodność jest złożonym konceptem, który zależy od wielu czynników, w tym kontekstu, historii i percepcji. Podsumowując, jako AI jestem w stanie pomóc w analizie tekstu i identyfikacji potencjalnych niezgodności, ale ocena wiarygodności jest poza moimi możliwościami”⁶².

Truizmem jest stwierdzenie, że administracja publiczna ma służyć człowiekowi. Natomiast Sztuczna Inteligencja powinna pomagać podmiotom administrującym i urzędnikom w wypełnianiu ich zadań, a nie ich zastępować. Taki jest też na szczęście cel projektowanego rozporządzenia, tj. „promowanie upowszechniania ukierunkowanej na człowieka i godnej zaufania sztucznej inteligencji [...]”⁶³.

Literatura

- Adamiak B., *Komentarz do art. 7*, [w:] B. Adamiak, J. Borkowski. *Kodeks postępowania administracyjnego. Komentarz*, wyd. 7, Warszawa 2005.
- Adamski F., *Wychowanie do prawdy*, [w:] *Autorytet prawdy. Wychowanie dzieci i młodzieży*, red. M. Ryś, Warszawa 2006.
- Chlebny J., *Dowód z przesłuchania strony w postępowaniu o nadanie statusu uchodźcy*, ZNSA 2010, nr 5-6.
- Chlebny J., *Postępowanie w sprawie nadania statusu uchodźcy*, Warszawa 2011.
- Chrzanowska A., Grac K., *Uchodźcy w Polsce. Kulturowo-prawne bariery w procesie adaptacji*. Gutkowska A. (red.) Warszawa 2007.
- Grzeszczuk M., *Zasada prawdy obiektywnej jako zasada stosowania prawa*, St.Iur.Lubl. 2016, nr 1.
- Kinchin N., Mougouei D., *What Can Artificial Intelligence Do for Refugee Status Determination? A Proposal for Removing Subjective Fear*, „International Journal of Refugee Law”, Vol. 34, Iss. 3-4, October/December 2022.
- Kasap G. H., *Can Artificial Intelligence (“AI”) Replace Human Arbitrators? Technological Concerns and Legal Implications*, J. Disp. Resol. (2021).
- Knysiak-Sudyka H., [w:] A. Cebera, J.G. Firlus, A. Gołęba, T. Kiełkowski, K. Klonowski, M. Romańska, H. Knysiak-Sudyka, *Kodeks postępowania administracyjnego. Komentarz*, wyd. II, Warszawa 2019, art. 7.
- Kominek P., *Wartości publiczne w prawie administracyjnym*, PPP 2020, nr 1.
- Kowalczyk B., *Polski system azylowy*, Wrocław 2014.
- Norvig P., Russel S., *Artificial Intelligence: A Modern Approach, Global Edition*, Pearson, 2021.
- Piechowiak M., *Preambula*, [w:] M. Safjan, L. Bosek (red.), *Konstytucja. Komentarz*, t. I, Warszawa 2016.
- Princ M., *Assessment of Credibility in Claims for Refugee Protection – Considerations Based on a Judgment of the Court of Justice of the European Union (Third Chamber) of 25 January 2018, F v Bevándorlási és Állampolgársági Hivatal (case C-473/16)*, [w:] *Ročenka uprchlického a cizineckého práva. 2018. Ročenku tvoří příspěvky, které zazněly na vědeckém semináři konaném ve dnech 20. a 21. září 2018 v Kanceláři veřejného ochránce práv – Současné otázky a odpovědi uprchlického a cizineckého práva, a další odborné příspěvky, které souvisí tématem uprchlického a cizineckého práva*, J. Dalibor, P. Porizek (red.), *Kancelář veřejného ochránce práv*, Wolters Kluwer Česká Republika 2019.
- Przybysz P., [w:] *Kodeks postępowania administracyjnego. Komentarz*, wyd. XIII, Warszawa 2021, art. 7.
- Rogała R., *Prawo cudzoziemca do ubiegania się na granicy o udzielenie ochrony międzynarodowej*, EPS 2021, nr 11.

⁶² Odpowiedź wygenerowana przez Chat GPT-4.

⁶³ Teksty przyjęte - Akt w sprawie sztucznej inteligencji - Środa, 14 czerwca 2023 r. (europa.eu), https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-9-2023-0236_PL.html [dostęp: 20.06.2023].

- Siuciński R., *Zasada dochodzenia prawdy materialnej w postępowaniu administracyjnym w ujęciu prawnoporównawczym*, PPP 2010, nr 10.
- Wegner J., [w:] Z. Kmiecik, M. Wojtuń, J. Wegner, *Kodeks postępowania administracyjnego. Komentarz*, Warszawa 2023, art. 7.A.
- Wróbel A. [w:] M. Jaśkowska, M. Wilbrandt-Gotowicz, A. Wróbel, *Komentarz aktualizowany do Kodeksu postępowania administracyjnego*, LEX/el. 2023, art. 7.